

[Peter Holst.]

fale ændringen. Den minder i sit indhold om det, der overgik vore amtmænd for 4 år siden, hvor de fik en ændret status i forhold til amternes skoleforvaltning; at den samme omplacering ifølge dette lovforslag tilfalder Færøernes rigsombudsmand, gør, at vi er i stand til at støtte forslaget.

Elmholt (RV):

Også det radikale venstre kan give tilslutning til det foreliggende lovforslag om ændring af skoledirektionens sammensætning på Færøerne. Det er i pagt med tiden.

Bendix (KF):

Det konservative folkeparti kan anbefale forslaget.

Kristine Heltberg (SF):

Også SF kan gå ind for dette forslag, der repræsenterer en vis grad af demokratisering, og som har lagtingets godkendelse.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Må jeg have lov at takke samtlige ordførere for velvillig behandling af lovforslaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Ønskes der udvalgsbehandling? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, går lovforslaget direkte til anden behandling.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om Statens Uddannelsesstøtte.

(Lovforslaget (nr. 64) findes i tillæg A. sp. 1063, fremsættelsen i tidenden sp. 1111).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ritt Bjerregaard (S):

Folketinget befinder sig ved førstebehandling af dette lovforslag i en besynderlig situation. Lovforslaget er ganske vist den 25. januar fremsat af undervisningsministeren som et besparelsesforslag, men det er vel

egentlig også trukket tilbage af regeringen Hartling.

Hvad er det da, vi skal behandle i dag? Forslaget anbefales næppe af den, der har fremsat det, nemlig undervisningsministeren. Det kan jeg kun hilse med tilfredshed. Forslaget bærer præg af at være hastværksarbejde, der er ingen plan i det, blot en mekanisk nedskæring på ca. 390 mill. kr. Det er imidlertid ikke perspektivløse nedskæringer, der er brug for, men gennemarbejdede ændringer, og da forslaget i sin nuværende form formentlig ikke eksisterer, og da den i bemærkningerne nævnte tidsfrist faktisk allerede er overskredet, skulle der blive god tid til, at uddannelsesudvalget i samarbejde med ministeren udformer et fornuftigt og socialt retfærdigt forslag om ændring af uddannelsesstøtten.

Jeg skal derfor i det følgende ikke hæfte mig særlig ved det fremsatte forslag, men tage debatten i dag som udtryk for, at regeringen Hartling som nævnt i undervisningsministerens fremsættelsestale ønsker en drøftelse af de faktiske problemer omkring uddannelsesstøtten og løsningen deraf.

Jeg skal heller ikke bruge meget af min taletid til generelle betragtninger over uddannelsessystemet. Det vil være velkendt for de fleste folketingsmedlemmer, at uddannelsessystemet ikke reelt tilbyder alle unge de samme uddannelsesmuligheder. Socialforskningsinstituttets undersøgelser har dokumenteret dette, ligesom det er understreget, at de økonomiske muligheder kun er en del af begrundelsen for, at rekrutteringen til de videregående uddannelser er skæv. Lige gyldigt hvor god vi laver uddannelsesstøtten, vil det aldrig være tilstrækkeligt til at fjerne ulighederne i uddannelsessystemet og selvfølgelig slet ikke i samfundet.

Socialdemokratiet går ind for, som det siges i vor kongresvedtagelse fra i sommer, at „den sociale skævhed i uddannelsesrekrutteringen må modvirkes også ved en forbedring af de økonomiske vilkår. Fuldstændig stipendiestøtte kombineret med pligten til at følge en fremadskridende uddannelsesplan er socialdemokraternes langsigtede mål.“

Videre hedder det:

„Det må desuden overvejes nærmere, hvilke finansieringsformer der hurtigst sikrer en virkeliggørelse af målsætningen, lige-

[Ritt Bjerregaard.]

som det nuværende tildelingsgrundlag, der først og fremmest bygger på den skattepligtige forældreindkomst, må fjernes.“

Sagt med andre ord: det må ikke være økonomiske grunde, der afholder den unge fra at gå i gang med et studium. Fuld stipendiestøtte ville sikre dette, men ved en skattefinansiering også medføre forhøjede skatter for en stor gruppe mennesker, som allerede er tilstrækkelig hårdt beskattet. Finansieringen må derfor foregå på anden vis, som socialdemokratiet ofte har påpeget det, i folketinget sidst i betænkningen over forslag til lov om uddannelsesstøtte af 6. maj 1970. Den socialdemokratiske regering arbejdede med finansieringsspørgsmålet, men nåede på grund af valg ikke at komme med egentlige forslag. At vi er rede til samarbejde om problematikken, understregede jeg over for den nye regering i en kronik i Politiken den 13. januar 1974.

Uddannelsesstøtten omfatter i dag alle unge under uddannelse og giver på forskellig måde, dels ved stipendier, dels ved forskellige former for lån, økonomisk støtte. Socialdemokratiet går ind for fortsat støtte til alle unge under uddannelse, men med forskellig tilbagebetaling, altså forskellige finansieringsformer, det vil også sige besparelser på statsbudgettet.

For de 16—19-årige må der være tale om støtte, der ikke tilbagebetales, og som altså finansieres af skatteyderne. Regeringen venstre havde for de 16—19-årige foreslået besparelser både i uddannelsesstøtten til de unge og i børnetilskuddene til familien, en urimelig besparelse, der ville ramme de unge og familierne på et tidspunkt, hvor der skulle træffes beslutning om uddannelse efter den obligatoriske skolegang. Resultatet af et sådant forslag ville selvfølgelig blive, at en lang række familier ikke havde råd til at give deres børn en uddannelse. Socialdemokratiet kunne ikke bidrage til dette forslag, og vi er godt tilfreds med, at regeringen venstre nu som et led i forliget ikke mere regner med disse besparelser.

Men socialdemokratiet vil gerne være med til at drøfte en sammenlægning af de nuværende børnetilskud og den nuværende uddannelsesstøtte til en form for ungdomsstøtte. Vi ved, at der foregår misbrug af den nuværende støtte, og det ønsker vi fjernet. Vi fo-

restiller os, at støtte skal gives til alle forældre, der har unge under uddannelse, og vi ønsker at undersøge muligheden for at anvende bruttoindkomsten som fordelingsgrundlag og gøre administrationen decentral. Vi finder det uhyre vigtigt, at man for denne aldersgruppe finder frem til en støtte, der giver alle forældre reel mulighed for at lade deres børn få en uddannelse.

Det kunne være fristende her at præcisere samfundets brug for veluddannede mennesker og de enkeltes ønske om at komme til at fungere i det komplicerede samfund, men jeg skal nøjes med disse kortfattede bemærkninger og i stedet gå over til uddannelsesstøtten for de videregående uddannelser.

Socialdemokratiets langsigtede mål er som tidligere nævnt en fuld stipendiestøtte til alle unge under uddannelse, og med udgangspunkt i socialforskeren Erik Jørgen Hansens pjece „Lighedsproblemet i den danske uddannelse“ og drøftelser med professor Jørgen Henrik Petersen på Odense universitet har jeg forsøgt at finde frem til en finansieringsform, hvorunder målet kunne tænkes realiseret.

Tankegangen, som socialdemokratiet ønsker nærmere drøftet, er som følger: alle unge under videregående uddannelse, der ønsker det, modtager uddannelsesstøtte, der dækker de faktiske leveomkostninger. Støtten tilbagebetales efter endt studium i forhold til den indtægt, man da oppebærer. Ud over den direkte støtte, leveomkostningerne, kan man overveje en tilbagebetaling af den indirekte støtte, samfundets investeringer i form af f. eks. bygninger og undervisere. Under denne tilbagebetaling er der ikke tale om en bestemt sum, der skal tilbagebetales, men om en vis procent, lige så længe man befinder sig over en vis indtægt. Samfundet investerer i uddannelserne og får et forskelligt udbytte af sin investering. Nogle gennemfører muligvis ikke studiet — det betyder et dårligt udbytte for samfundet — andre tjener mange penge i adskillige år, det betyder et stort udbytte. Alle færdiguddannede finansierer derved støtten, idet nogle, nemlig de, der ikke har modtaget den direkte støtte, kun tilbagebetaler den indirekte støtte, mens andre tilbagebetaler både den direkte og den indirekte. Men al tilbagebetaling er bestemt af den faktiske indtjening efter endt studium.

[Ritt Bjerregaard.]

Lån til uddannelse, som vi kender dem i det nuværende system, giver den studerende en viden om, hvor meget han eller hun skal betale tilbage efter endt studium. Man kender rentefoden, tilbagebetalingsperioden og afdragsordningen, men man ved ikke, hvor hård en belastning det vil blive for én, for man kender ikke sin løn, man ved ikke, hvad forholdet mellem faktisk indkomst og tilbagebetaling bliver.

Ved uddannelsesstøtten som her foreslået ved den unge under uddannelse, at byrden over for staten vil være bestemt af indtægten efter endt studium. Betalingen spredes over tiden svarende til variationer i indkomstens størrelse, og hvis den studerende ikke senere opnår høj indkomst, vil en del af gælden, eventuelt det hele, blive eftergivet. Det sidste forslag betyder, at ingen behøver at nære angst for at gå i gang med en uddannelse.

De tanker, der her er givet udtryk for, og som ønskes drøftet, følger i vid udstrækning den eksisterende ordning, men adskiller sig derved, at der gives alle unge, som ønsker det, støtte. Den skitserede tilbagebetalingsform kendes fra adskillige amerikanske universiteter, og erfaringerne herfra vil ganske givet kunne bidrage til en konstruktiv slutning.

Rigtigt tilrettelagt kunne ordningen indebære betydelige besparelser for samfundet, idet både den direkte og den indirekte uddannelsesstøtte finansieres af dem, der har modtaget uddannelsen, i stedet for som nu af alle skatteborgere.

Forslaget kan altså betyde besparelser på de kommende statsbudgetter, der overstiger de af venstre nu foreslåede, samtidig med at det sikrer alle unge, der ønsker det, en uddannelsesstøtte, de kan leve for. Der kan altså dels blive tale om endog meget betydelige besparelser, dels om et socialt retfærdigt system.

Med disse bemærkninger skal socialdemokratiet afvise det fremsatte forslag, men anbefale et udvalgsarbejde til ændring af uddannelsesstøtten.

Halvgaard (FP):

Når forslaget til lov om Statens Uddannelsesstøtte rejses her i folketinget, hænger det

nøje sammen med spørgsmålet: hvem og hvor mange skal have uddannelsesstøtte?

Det havde nok været rigtigst og mest retfærdigt af hensyn til befolkningen og især de unge, om man inden behandlingen af dette forslag om uddannelsesstøtte behandlede de barske kendsgæringer, der kan læses i perspektivplan II om den eksplosion, især inden for de højere uddannelser, der vil komme og allerede er kommet, hvis udviklingen får lov til at fortsætte som hidtil.

Det er et alvorligt samfundsproblem, som ansvarlige politikere må se i øjnene, og det er et problem, der må løses hurtigst muligt. I dagspressen omtales f.eks. de lærerstuderendes frygt for arbejdsløshed på grund af overproduktion; der er anslået en overproduktion på op imod et par tusinde. 500 nyuddannede læger har ikke kunnet få beskæftigelse inden for deres erhverv, og en stor del søger gennem omskoling til udlandet. Efter de oplysninger, der foreligger, studerer på universiteterne i København og Århus 500 kunsthistorie, 196 teatervidenskab, 318 filmvidenskab; alene i København studerer 467 kultursociologi, 151 er i gang med idéhistorie, og regnes Odense universitet med, er 300 nye arkæologer under udklækning.

Man må spørge: er der brug for alle de folk med disse uddannelser i vort samfund? Hvordan skal der kunne skaffes stillinger til disse mennesker? Kan det være rimeligt, at befolkningen og dermed skatteyderne skal betale for uddannelser, som vort samfund i så klart et omfang ikke har brug for? Er det ikke urimeligt over for de unge at give tilbud om uddannelse, der ikke er brug for? Hvem har og hvem må påtage sig ansvaret for denne umådeholdne og planløse overproduktion af akademikere? Svaret må være politikerne, der ikke i tide har sørget for at styre udviklingen og slå bremserne i ved en form for adgangsbe-grænsning.

Når der fra ansvarlige politikeres side er peget på nødvendigheden af en adgangsbe-grænsning, ja, så overfalder de på det groveste af visse studenterorganisationer, universitetslektorer og professorer m.fl. for deres asociale holdning. Tværtimod, det må være mere asocialt at animere unge til at spilde kostbare år af den bedste tid i deres liv og

[Halvgaard.]

sætte sig i en kæmpegæld for at opnå en uddannelse, de aldrig vil kunne få brug for. Er det da ikke vores opgave og vores pligt nu at få en styring på disse problemer?

I bemærkningerne til det foreliggende lovforslag er anført, at man for at lette presset på statens bevillinger har fundet det hensigtsmæssigt at erstatte lån fra staten med statsgaranterede lån gennem pengeinstitutterne. Det er dog en antydning af, at man fra ansvarlig side er ved at blive betænkelig ved den rivende strøm af studerende, der via folkeskolens boglige linje og videre gennem gymnasiet sluses ind på de højere læreanstalter.

Der må etableres en adgangsbegrænsning, og det første skridt må tages allerede i folkeskolen, når eleven skal vælge mellem en boglig og en praktisk linje. Al leflen for boglig uddannelse må ophøre, og respekten for håndens arbejde og dermed arbejdet i de produktive erhverv må genskabes, bl.a. gennem en meget mere retfærdig og fornuftig lønpolitik. For de elever, der vælger den boglige linje, bør der gennem hele uddannelsesforløbet iværksættes standpunkts- og adgangsprøver, således at evner, dygtighed og flid alene er betingelsen for en uddannelse, som samfundet skal finansiere.

Allerede af denne grund kan fremskridtspartiet ikke anbefale undervisningsministerens forslag om bibeholdelse af stipendiestøtten på det nuværende niveau, og i øvrigt forekommer det os heller ikke rimeligt at knytte denne støtte sammen med forældrenes skattepligtige indkomst. Det skaber urimeligheder i et meget stort omfang.

Peter Holst (V):

Venstre har samme grund til at støtte lovforslaget, som regeringen har haft til at fremsætte det, nemlig ønsket om en økonomisk bremse for udgiftsåret 1974-75, og så i øvrigt på længere sigt en mere modereret stigning i de offentlige udgifter.

Et par af forslagens hovedelementer vil jeg berøre. Stipendiestøtten til de yngste, dem under 17, er efter forslaget skåret ned til det halve. Da det er sådan, at 19 ud af hver 20 af de berørte i den aldersgruppe er hjemmeboende og derfor er et naturligt led i deres hjems husholdningsmæssige sammenhæng, kan man sige, at de, hvad angår bo-

lig- og kostudgifter, ikke er en så stor belastning, at det vil komme til at influere på hjemmets vurdering af spørgsmålet om fortsat skolegang eller ej.

Denne antagelse bestyrkes af iagttagelser, som enhver uvildig har kunnet gøre, nemlig at de stipendiebeløb, der i de seneste år er udbetalt til den her omtalte gruppe, ikke i aldeles udpræget grad overalt er blevet brugt til indkøb af egentlige elementære livsfornødenheder. At de sidste 5 pct. af denne årgang, nemlig de, der er udeboende, ifølge forslaget får et maksimumsbeløb nedrundet noget svagere forholdsvis, finder vi også er rimeligt.

Venstre er tilfreds med, at der for elever over 17 år foreslås en langt mindre reduktion i det maksimale beløb; her bliver $\frac{4}{5}$ af det fra i fjor tilbage, 3.900 mod 4.900. Jeg tror, det er rimeligt her at moderere nedslaget, fordi fristelsen for den årgang til at kvitte fortsat skolegang til fordel for egentligt erhvervsarbejde med en indtjening er noget større, men jeg tror ikke, at de 1.000 kr., der er tale om, vil kunne være udslagsgivende. Vi mener, at man i de egentlige trangstilfælde i noget højere grad kunne satse på kommunernes hjælp ud fra den betragtning, at kommunerne har en klarere føling med, hvor den egentlige trang er.

At alle de her nævnte stipendieydelse fortsat gøres afhængige af hjemmets og i visse tilfælde også af elevens egne indkomst- og formueforhold, finder vi på sin plads. At der stiles imod at gøre en pause i pristalsreguleringen af egentlige statsstudielån, synes vi er en naturlig overgang til den påtænkte afløsning af denne finansieringsform med de statskautionerede lån, forslaget vil sætte i stedet. Det er så det andet hovedelement, det kan vi bifalde. Jeg vil nævne, at allerede i von Eyben-udvalgets betænkning for 5 år siden nævnes der det fristelsesmoment, der vil være ved en for udpræget favorisering af uddannelsessøgende. Der tænkes her på, at andre erhvervsmuligheder i samfundet ofte stiller krav til en egen privat investering for at give et grundlag for at skaffe sig en indtægt.

At en overgang, som forslaget regner med, til statsgaranterede lån fra de egentlige statslån skulle få den virkning, at den sociale skævhed i rekrutteringen til de højere uddannelser forstærkes, foreligger der

[Peter Holst.]

efter vores opfattelse ingen efterprøvet sandsynlighed for. Skulle man dykke ned i de håndbiblioteker, der er om sagen, kunne man tage et værk, der er citeret for et øjeblik siden, af forskningsleder Erik Jørgen Hansen. Han har bearbejdet et materiale om ændringerne i gymnasietilgangen over en 8-årig periode, det vil sige den periode, hvor vores støtte til uddannelser på alle niveauer er blevet forstærket mest, og han konkluderer, at uligheden i fordelingen af uddannelserne mellem de sociale lag i den periode ikke synes at være mindsket. Det betyder naturligvis ikke, at man passivt skal affinde sig med skævheder, men det leder tanken hen på, at det ikke just er støtten, der betinger eller er i stand til at afværge skævheden.

Jeg har et enkelt spørgsmål om en detalje, nemlig vedrørende § 2, stk. 2, hvor der, som det fremgår af lovforslagets bemærkninger, undtages uddannelsessøgende med ekstraordinært gode økonomiske forhold. Jeg vil spørge ministeren, om ikke det vurderingsarbejde, der så blev nødvendigt for at si de få procent fra, kunne sløjfes, sådan at man overførte den hidtil gældende ordning, så at alle blev berettigede til lån også efter den nye ordning. Man risikerer nemlig, at de få, der ville være ude af stand til at få et sådant statsgaranteret lån, skyndsomst kunne bringe sig selv i stand til at være det; derfor vil jeg spørge, om ikke det ud fra mange hensyn var rimeligt, at man gjorde de nye statsgaranterede lån aldeles uafhængige af egen økonomi.

Så fæstede jeg mig ved et par synspunkter i fru Ritt Bjerregaards indlæg, nogle af de ting, der går i forlængelse af fruens kronik fra for nylig, og som nu blev uddybet. Jeg synes, at der her afdækkes en ganske stor sum af sammenfaldende vurderinger i det nuværende regeringsparti og fru Ritt Bjerregaards parti. Jeg tænker her på, at uddannelsesstøtte ikke længere bør være en stadig kraftigere belastning for skatteyder-

ne. Det er et væsentligt punkt at konstatere enighed på.

Så er jeg nødt til at rette en misforståelse: forslaget er fremsat og er ikke annulleret, det er ikke i forbindelse med nogen forligsforhandlinger tilbagekaldt. Derfor er det altså som en helt naturlig ting til behandling her, men det betyder ikke, at venstre skulle være så halsstarrig netop at ville stå på forslaget i den udformning, det har, og være lukket over for andre gode muligheder.

Jeg synes, det er rimeligt at tilsige, at man vil være åben over for alle lødige ændringsforslag og andre nye tanker i udvalgsarbejdet, så man kan få den principielle enighed, der kan afsløres, konkretiseret til en faktisk ændring af de nugældende regler, helst henimod en mere varig og en mere rimelig ordning, som flest muligt vil kunne tilslutte sig.

Edele Kruchow (RV):

Det radikale venstres holdning til støtte til unge under uddannelse er, at vi ønsker at skabe lige mulighed for alle for at gå i gang med en praktisk eller en boglig uddannelse efter den undervisningspligtige alder. Vi er altså indstillet på, at tilskuddet udmåles efter samme regler uanset uddannelsens art.

Dernæst er det vor opfattelse, at det er de virkelig mindrebedidlede unge, der bør komme i betragtning, og at størrelsen af den hjælp, der skal stilles til rådighed, må beregnes ud fra forældrenes eller de unges egne økonomiske forhold og som hovedregel også udbetales til forældrene, så længe de unge er under myndighedsalderen.

Hovedformålet med det af regeringen fremsatte lovforslag — jeg kan nu forstå, at regeringspartiet og socialdemokratiet ikke er helt enige om, hvorvidt det skal tages alvorligt her i dag og under det fremtidige arbejde — er jo at ophæve adgangen til at yde uddannelsesstøtte i form af statslån og i stedet yde statsgaranti for uddannelsessøgendes lån i banker og sparekasser.

Denne form for lån ydes nu uafhængigt af

[Edele Kruchow.]

såvel den uddannelsessøgendes som dennes forældres forhold. Nuværende lån fra Statens Uddannelsesstøtte er rentefri i uddannelsesstiden og forrentes først efter uddannelsens afslutning. Forskellen for låntagerne ligger altså efter lovforslaget i, at rentebyrden øges. Med den nuværende rentefod og flerårige studier kan dette betyde en mærkbar fordyrelse, når lånet skal tilbagebetales.

Det radikale venstre har imidlertid selv ved gennemgang af uddannelsesområdet i løbet af 1973 været inde på, at lånene til Statens Uddannelsesstøtte burde erstattes med lån i banker eller sparekasser. Vi kan nu forstå, at venstre, der har fremsat lovforslaget, er mindre begejstret, end vi egentlig har haft grund til at formode, da lovforslaget blev fremsat. Vi vil i hvert fald tilføje, uanset at der måske ikke kommer til at gå megen tid med selve hovedideen i lovforslaget under drøftelserne, at vi har været indstillet på at ville se meget nøje på følgerne af denne større rentebyrde, som blev resultatet, og også på, om den i nogle tilfælde burde afbødes på den ene eller den anden måde.

Når vi mener, det er nødvendigt at gå ind i overvejelser om besparelser inden for uddannelsesstøtten, skyldes det vor konstatering af den mærkbare stigning på statens budget, som uddannelsesstøtten har vist siden 1961, da undervisningsminister Jørgen Jørgensen fik støtten op fra 18 til 71 mill. kr. på finansloven.

I år er der på finanslovforslaget fra november afsat 242,9 mill. kr. til stipendier og 247,9 mill. kr. til studielån. Vi er indstillet på en nedskæring af disse beløb, men er selvfølgelig også indstillet på, at det skal ske på en så rimelig måde, at det ikke rammer de svageste stillede blandt de unge uddannelsessøgende. De tal, som vi nemlig nu er oppe på, og som jeg nævnte før, må i dag sammenholdes med statens udgifter og forpligtelser som helhed, og de skal også vurderes på baggrund af mellemindtægternes og de lavtlønnedes skattebyrde. Blandt disse grupper er der jo også jævndrende til de studerende, jævndrende, som altså ikke får alt for høje indtægter for deres heltidsbeskæftigelse.

I samme sammenhæng vil jeg også gøre opmærksom på, at det radikale venstre har

været inde på nogle af de tanker, som den tidligere undervisningsminister, fru Ritt Bjerregaard, redegjorde for både i sin kronik i Politiken den 13. januar og også her i dag. For os drejer det sig om, hvorvidt det offentlige gennem uddannelsesstøtte skal yde væsentligt mere til universitetsstuderendes uddannelse og eventuelle etablering end til en ung landmands eller håndværkers. Jeg synes, det er godt, hvis dette spørgsmål ikke blot stilles i forbindelse med behandlingen af dette lovforslag, som jeg er enig med fru Ritt Bjerregaard i at vi nu måske får bedre tid til at drøfte også i anden sammenhæng. Jeg synes nemlig, at dette spørgsmål må undersøges meget grundigt, og diskussionen om det kan jo føre videre end til uddannelsesstøtten, vi kan komme ind på ændringer i hele uddannelsesstrukturen og i antallet af uddannelses tilbud af enhver art. Det anser jeg for noget meget væsentligt.

I forbindelse med valg af uddannelse har vi gennem årene, tror jeg da, vænnet os til at betragte lyst, interesse og evne som afgørende for valget hos de unge. I dag kan vi næppe se bort fra, at tillokkende arbejds- og lønforhold, hvor rimelige disse end er, kan føre til, at længere studier tillige udgør en del af drivkraften, når man vælger studium. Derfor må det også være rimeligt, at den færdiguddannede, der har gennemgået sådanne lange studier, på en eller anden måde betaler en forholdsmæssig større andel af sin uddannelse end den, der har taget en kortere uddannelse. I disse bemærkninger ligger ikke nogen endelig stillingtagen til den uddybning, fru Ritt Bjerregaard kom med her i dag.

I lovforslagets § 2 omtales støtten i form af stipendier, der altså fortsat skal ydes. Dette sker, som vi ved, under hensyntagen til forældrenes skattepligtige indkomst, antal børn under uddannelse og formueforhold og, hvis den studerende er over 23 år, da ud fra dennes egne økonomiske forhold. Individuel vurdering er her udelukket, efter at administrationen køres centralt og ved hjælp af edb. I nogle tilfælde har stipendiestøtten desværre givet anledning til berettiget kritik, hvor det har været tydeligt for omgivelserne, at der ikke har været overensstemmelse mellem en families skattepligtige indkomst og dens levedod. Dette er beklageligt, også fordi det er gået ud over holdnin-

[Edele Kruchow.]

gen til berettiget støtte, hvor denne har været fornøden.

Det radikale venstre ønsker derfor, at stipendier til unge, som går i skoler, på gymnasier, kurser, handelsgymnasier, for lærlingeuddannelser og tekniske uddannelser, tildeles lokalt på uddannelsesstederne. Her skal så foruden den økonomiske baggrund også vurderes studieegnhed og studieaktivitet. Stipendier til disse studerende bør fremtidig også bevilges gennem kommunerne.

Når det drejer sig om de 16—18-årige, har det radikale venstre den opfattelse, at stipendiestøtten bør sammenholdes og vurderes i forbindelse med børnetilskuddenes størrelse, og vi afventer med stor utålmodighed det udvalgsarbejde, der beskæftiger sig med samordning af skatter og sociale ydelser.

Vi ser hen til et fortsat udvalgsarbejde i sagen.

Hans Toft (KF):

Venstres ordfører, hr. Peter Holst, sagde, at venstre havde samme grund til at støtte lovforslaget, som regeringen har haft til at fremsætte forslaget. Han gjorde gældende, at lovforslaget ikke var tilbagekaldt, men sagde også, at der var et enkelt spørgsmål, han gerne ville have nærmere undersøgt.

Jeg må erkende, at vi er andre her i folketingsalen — jeg foruden fru Ritt Bjerregaard — der ærlig talt finder, at det er en lidt besynderlig måde at debattere lovforslaget på. For hvad er det i grunden for et forslag, vi står over for at skulle behandle? Hvis lovforslag er det? Og er der overhovedet noget forslag tilbage? Man kan have sine tvivl.

Efter den forvirring, der har bredt sig, kunne man fristes til at betragte det nærmest som en gætteleg, regeringen har indbudt os til, en gætteleg gående ud på: hvad er det i grunden, der er tilbage af dette sparereforslag? Hvilke ændringer er der tilbage i forhold til det, regeringen præsenterede os for her i folketinget den 25. januar, hvor man ønskede betydelige nedskæringer i elevuddannelsen, hvor man ønskede en omlægning af lånestøtten, hvor man ønskede en ophævelse af pristalsreguleringen, hvor man fastslog, at der skulle nødvendige besparelser til på knap 400 mill. kr., hvor man fast-

slog, at det skulle være en omlægning af principperne for uddannelsesstøtten, således at det i højere grad blev til en investering?

Jeg må sige, at jeg har været overrasket, overrasket over at høre hr. Kjeld Olesen i fredags i radioavisen meddele, at de studerende slet ingen behov havde haft for at demonstrere, fordi der ingen nedskæringer blev gennemført, overrasket, fordi hr. Anker Jørgensen på samme tidspunkt i tv-avisen kunne meddele det samme som hr. Kjeld Olesen, overrasket over, at De studerendes Råd kunne udtale, at de var tilfredse med, at regeringen havde bøjet sig, overrasket over socialdemokratiets annoncer i søndagsbladene gående ud på, at der ingen nedskæring kom på undervisningsområdet. Og så hører vi i dag fra venstres ordfører: intet forslag er trukket tilbage. Det eksisterer fortsat, det indgår i forliget.

Ja, hvis det er tilfældet, har regeringen i hvert fald fået et nyt talerør, og man må nok også sige til spørgsmålet om, hvorvidt det indgår i forliget eller ej, at mig bekendt er der uddelt et dokument til det politisk-økonomiske udvalg, hvorefter besparelserne i Statens Uddannelsesstøtte ikke indgår i de bespareelsesplaner, som foreligger i forliget mellem socialdemokratiet og venstre.

Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, hvad der er tilbage af det oprindeligt foreslåede fra regeringens side. Jeg vil gerne spørge regeringspartiet, om man har bundet sig til ikke at medvirke til at gennemføre en låneordning og en besparelse inden for dette område overhovedet. Jeg vil gerne spørge, om det forlig, som man har indgået med socialdemokratiet, betyder, at venstre nu slet ikke vil vide af de principper, som man har givet udtryk for i det oprindelige lovforslag, og at man oven i købet har forpligtet sig til at stemme imod disse principper, som ligger i venstres tankegang.

Jeg synes, det er interessant at vide, ikke mindst fordi der på dette område måske kunne skabes et flertal med venstres stemmer for en ændring af uddannelsesstøtten, for en omlægning og for besparelser, og jeg mener, folketinget har krav på at vide besked.

Jeg vil gerne fastslå, at det konservative folkeparti ønsker en ændring af de eksisterende regler for tildelingen af uddannelsesstøtte. Vi finder, det er rimeligt, at uddan-

[Hans Toft.]

nessesstøtten sammen med uddannelsen i det hele taget bliver en investering ikke blot for samfundet, men også for den enkelte uddannelsessøgende, ikke mindst på baggrund af, at kandidaterne med de videregående uddannelser efter endt eksamen går ud til høje lønninger.

Vi ønsker en ændring, også fordi vi indser, at det er nødvendigt med besparelser, og vi tillader os altså at være enige i den hensigt, som regeringspartiet havde, og som vi fortsat har med en omlægning af uddannelsesstøtten. Ikke mindst støtten til skoleelever har været udsat for stærk, og jeg mener også berettiget, kritik. Der har været meget tale om, at støtten til elever i 10.-klasserne og 3. real er havnet i såvel radioforhandleres som knallertforhandleres lommer i stedet for at være en støtte til hjemmenes økonomi. Det har måske været overdrevet tale, men jeg mener på den anden side, det må fastslås, at man har været for rundhåndet. Når i en enkelt kommune 66 pct. af samtlige elever har fået en gennemsnitsstøtte af 3.650 kr. pr. år, mener jeg, man må sige, at der er tale om tilskud og ikke om stipendier ud fra en transbedømmelse.

Vi er enige i den besparelse, som venstre har foreslået, men hører selvfølgelig gerne, om også venstre fortsat er enig i den.

Vi mener også, at der må ske en ændring af den måde, man tildeler støtten på, således at støtten fremover tildeles forældrene og ikke børnene. Alene ud fra den betragtning, at forældrene har forsørgelsespligten over for den enkelte, mener vi, det må være rimeligt, at forældrene også får denne støtte til styrkelse af hjemmets økonomi.

Jeg vil gerne spørge ministeren, om hun er enig i det rimelige i en omlægning, således at forældrene og ikke eleverne får støtten udbetalt, når der er tale om elever under 18 år.

Jeg vil også gerne spørge ministeren, om hun har overvejet eventuelt at drage de erhvervsfaglige forsøgsuddannelsers aflønning med ind i besparelsesdrøftelserne. Der blev jo her i folketinget i 1972 gennemført lov om en aflønning på dette område, og venstre, det konservative folkeparti og det radikale venstre var da enige om, at denne støtte til de erhvervsfaglige grunduddannelser skulle gives på lige fod med de øvrige

gymnasiale uddannelser og altså gå ind under elevstøtten under Statens Uddannelsesstøtte.

Jeg vil gerne spørge, om man har påtænkt at ændre disse regler nu, hvor der tilsyneladende er et flertal herfor i folketinget, således at de bliver i overensstemmelse med vore tidligere tanker.

Må jeg sige om forslaget om statsgaranterede banklån, at vi mener, det er gode og fornuftige tanker og principper, der ligger heri, selv om det måske ikke er venstres standpunkter mere. Vi mener, det er et godt grundlag for en videre drøftelse i folketinget. Vi mener, at sigtet med en omlægning af studiestøtten, så den i de lange, de videregående uddannelser i højere grad kommer til at hvile på lån, er rigtigt.

Det er naturligt, at der kan ske ændringer undet et udvalgsarbejde. Den konservative folketingsgruppe ønsker at fremføre sine principielle tanker om støtten og formen for denne til de videregående uddannelser.

Blandt disse principielle tanker vil jeg nævne, at stipendiestøtten må tages op til revision. Vi mener, det må ske på den måde, at stipendierne kun gives det første år i de videregående studier, dvs. indtil en stopprøve eventuelt er bestået. Herefter skal der kun være adgang til for de studerende til at få lån i den videregående uddannelse. Vi er parat til i udvalget at diskutere, om det skal være rentebærende lån, rentefrie lån eller en kombination af begge dele. Vi mener, at der kan være en langsigtet besparelse ved en sådan låneordning, der i vid udstrækning vil kunne hvile i sig selv og i hvert fald vil behøve et ringere statsligt tilskud, end vi i dag kender det.

Må jeg sammenfattende sige, at ud fra den betragtning, at det konservative folkeparti i sin egen besparelsesplan har besparelser på uddannelsesstøttens område og også omlægninger fra statslån og stipendier til statsgaranterede banklån, stiller vi os positive over for tanken om at skære ned på elevstøtten, og vi stiller os positive over for en omlægning af studiestøtten i de videregående uddannelser, specielt med adresse til stipendiestøtten, der kan inddrages i de videre overvejelser.

Jeg skal endnu en gang minde ministeren om mine spørgsmål og om det forlig, som nu fru Ritt Bjerregaard har omtalt her på ta-

[Hans Toft.]

lerstolen, og om det forlig på 1.550 mill. kr. i besparelser, som er indgået mellem venstre og socialdemokratiet, og som er fremlagt i det politisk-økonomiske udvalg. Af dette papir fremgår det, at der ikke skal foretages nogen som helst besparelse inden for dette område. Vi må ærlig talt stille spørgsmålet: er der overhovedet noget tilbage at behandle? Det er åbenbart svundet ind til det bare ingenting. Men det konservative folkeparti skal nok vide at være på pletten og opretholde de fornuftige forslag på uddannelsesfinansieringsområdet.

Ingolf Knudsen (CD):

Når vi skal diskutere en revision af Statens Uddannelsesstøtte, oven i købet en revision, som er ret så vidtgående og forskellig fra, hvad vi hidtil har arbejdet efter, kan det ikke undgås, at vi drager mange og forskellige områder inden for uddannelsesbilledet med ind i overvejelserne, ene og alene af den grund, at det er umuligt at tage stilling til støtte eller ikke støtte i form af lån eller ikke lån, hvis vi ikke har gjort os klart, hvad vi vil med vore uddannelser, hvor mange vi har råd til at give f.eks. videregående uddannelser, uddannelsernes indhold, hvorledes hele uddannelsesmønsteret er stykket sammen osv. osv. Og her er det ikke nok blot at rette sin opmærksomhed mod de videregående uddannelser. Vi må forsøge at få et overblik, så vi kan gøre os klart, hvilke konsekvenser vor stillingtagen vil få dels for samfundet, dels for den enkelte uddannelsessøgende.

Men inden jeg forsøger på dette, bliver jeg nødt til at ofre et par ord på folketingets arbejdssituation. Endnu sent i går aftes kunne jeg ikke få oplyst, om vi i dag skulle diskutere dette lovforslag, og om de her liggende forudsætninger var ændret. Som bekendt foregår der visse forhandlinger mellem nogle af tingets medlemmer, vel at mærke ganske få medlemmer, så min vurdering er, at vi har fået genindført tokammer-systemet. Ganske vist har vi ikke valg til det ene af kamrene, og det er vist ret så tilfældigt, hvordan man bliver medlem, men jeg har i en leder i Berlingske Tidende set, at det skulle have noget at gøre med politisk magt og indflydelse, hvordan det så end defineres. Men blandt disse medlemmer foregår

der ret så vigtige forhandlinger, og folketinget er reelt sat ud af spillet.

I „krisituationer“ viser folkestyrets værdi sig. Nogle mener, vi er i en sådan situation, og her opstår så pludselig overudvalget med vidtrækkende beføjelser. Underudvalgene, f.eks. undervisningsudvalget, hvorunder lovforslaget om Statens Uddannelsesstøtte henhører, sættes til dels ud af spillet. Der bliver pludselig forskel på folketingsmedlemmernes værdi. Nogle bliver mere værd end andre, og de førstnævnte skal såmænd nok sørge for at bevare deres magtstilling i forhold til tingets øvrige medlemmer. Det er for mig at se en ganske uholdbar arbejdssituation, det er ikke folketinget værdigt, og jeg må som medlem protestere. Jeg kan se undskyldningerne herfor, men jeg kan som sagt ikke acceptere dem.

I det lovforslag, som ligger foran os til behandling, og som jeg altså ikke ved om opretholdes, er der en del radikale ændringer i forhold til tidligere lov. Man foreslår støtten til de 14—19-årige nedskåret, og man vil omlægge formen for de ældres støtte fra stipendier til lån, og det skal vel at mærke være lån optaget i banker eller sparekasser med statsgaranti.

Dette kræver nok særlig opmærksomhed, og her vil jeg vende tilbage til mit udgangspunkt. Vi kan ikke diskutere uddannelsesstøtte under nogen form, hvis vi ikke forsøger at anskue det ud fra en helhedsbetragtning: hvad vil vi med vore uddannelser?

I Berlingske Tidende for i fredags henvises til en undersøgelse foretaget af socialforskningsinstituttet samt beregninger foretaget af planlægningsrådet for de højere uddannelser. Det oplyses, at halvdelen af de studerende aldrig gennemfører deres studier, frafaldet efter første år er ifølge en kronik af Jakob Lange i Politiken i dag 20 pct., efter andet år ca. 10 pct., og flere end 10 pct. forlader senere universitetet uden nogen uddannelse. Kronikøren påpeger flere årsager hertil, men tilbage står den kendsgerning, at omkring halvdelen af alle unge, der påbegynder en universitetsuddannelse, aldrig fuldfører denne.

Samtidig påpeges det i undersøgelserne, at gennemsnitsstudietiden er 9 år. Vi må vist indrømme, at dette har vi ikke råd til, og det uanset om vi anlægger økonomiske eller menneskelige betragtninger. Yderligere

[Ingolf Knudsen.]

oplyses det, at vi omkring 1987, altså om 13 år, vil have ca. halvdelen af en årgang unge i gang med en videregående uddannelse. Det sætter det tidligere sagte i skarpere relief. Det kræver en debat, en seriøs, saglig og dybtborende debat om hele vort uddannelsessystem, hvor udgangspunktet må tages for starten af uddannelsesforløbet.

Vi bliver nødt til at finde dette helheds-syn frem. Vi kan ikke mere skille grunduddannelserne fra de videregående uddannelser. Vi kan ikke komme uden om en radikal omlægning af vort uddannelsessystem, hvilket vil sige bedre grunduddannelser, fleksible overgange til videregående uddannelser, mål- og indholdsanalyser, og så kommer vi ikke uden om at diskutere, hvorledes vi får gjort uddannelserne kortere. Men vigtigst af alt er måske en ændring af holdningerne til uddannelse, en holdningsændring, der går på lige værd: du er lige meget værd som menneske, uanset hvad din uddannelse er, det er ikke altafgørende at studere.

Nogle vil måske mene, at dette er uvæsentligt og ikke kommer dagens debat ved. Jeg er overbevist om, at dette er vort største problem. Derfor må vi skabe et uddannelsessystem, der gør det lige attraktivt at blive det ene og det andet. Vi må bearbejde holdningerne hos børnene, de unge, deres forældre og os selv. Det kan og må ikke accepteres, at den ene uddannelse i omdømme gøres finere end den anden, at åndens arbejde er finere end håndens. Her vil nogen sige: umuligt. Andre: ja men det er jo ikke tilfældet. Eller andre igen: bravo, det kræver så en omlægning af hele vort samfundssystem. Alle udsagn er lige forkerte.

Det, der kræves, er, at politikere og pædagoger på alle trin finder sammen i dette arbejde, at vi forstår at drage befolkningen med ind i problematikken: samfundet tilbyder dig en uddannelse, den kan i første omgang være af kortere eller længere varighed, men du har mulighed for uddannelse og efteruddannelse, og uanset resultatet værdsættes du for det, du er, nemlig et menneske på godt og ondt. Derfor ønsker centrumdemokraterne at behandle lovforslaget om uddannelsesstøtte ud fra synspunktet: konstant støtte til de unge og deres forældre så tidligt som muligt, så den økonomiske start

kan blive ens. Det ønsker vi i erkendelse af, at de indkomstmæssige og formuemæssige uligheder stadig består i vort samfund, og i erkendelse af, at selvstændighedsalderen rykker nedad med deraf følgende økonomiske krav og større fordringer.

Samtidig vil vi understrege, at når vi taler om uddannelsesstøtte, inddrager vi alle kategorier af uddannelsessøgende, elever, lærlinge, mellemuddannelser. Derfor vil vi i udvalget møde med et forslag, som også tilgodeser disse grupper.

Centrumdemokraterne ser gerne, at de første uddannelsesår efter grundskoleforløbet bliver stipendieår med lige mulighed for alle. Vi ser gerne en 9-årig enhedsskole med en 3-årig overbygning, som stiller den uddannelsessøgende økonomisk frit uanset retning og indhold. Og skulle der være økonomisk mulighed for at gøre det første og eventuelt andet videregående studieår frit, vil jeg også være med til det. Men derefter er vi enige i, at den støtte, man skal have, må ydes i form af lån. Vi vil ikke være med til at begrænse lånemulighederne efter forældrenes indtægt eller efter, om den studerende har indtægt ved siden af, ikke så længe studiet passes og studietermenerne overholdes. Dog er vi betænkelige ved en høj forrentning, men kan acceptere en forrentning, hvis den resterende studietid kun er maksimalt 3-4 år. Vi vil kræve garanti for, at de unge kan opnå deres lån i banker eller sparekasser, og vor forudsætning er, at beløbene har månedlige udbetalinger som al anden løn.

Samtidig vil vi have undersøgt, om der kan være adgang til fritagelse eller lempelse i tilbagebetalingsperioden, hvis uddannelsen ikke opfylder det ønskede mål, og her tænkes ikke på et eventuelt eksamensresultat. Vi vil ligeledes se på tanken om akademikerskat. Vi vil foreslå indført billig transport for studerende om ikke hel fritagelse. Men det væsentligste er stadig helhedssynspunktet.

I dagens kronik i Politiken skriver Jakob Lange:

„Oprettelse af nye mellemlange uddannelser er ganske givet en løsning på nogle af problemerne. Men hvilket indhold disse skal have, ved ingen vel rigtig. Hvilke behov især erhvervslivet har for folk med nye uddannelser, er dårligt kortlagt. Noget med

[Ingolf Knudsen.]

edb og sagsbehandling er nævnt utallige gange, men konkrete planer er ikke langt fremme.“

Vi er enige med kronikøren i disse synspunkter og anser dem for at være meget væsentlige også i en debat, der handler om uddannelsesstøtte. For hvad skal vi give uddannelsesstøtte til?

Centrum-demokraterne møder som sagt med megen velvilje til forhandling. Vi har ikke låst os fast på nogen løsning, vi møder med forslag, som er rimelige, og vi møder med ønsket om, at al uddannelse må ses under samme vinkel. Det er nytteløst og spild at tale støtte, hvis vi som sagt ikke ved, hvad vi vil med vore uddannelser, og en sådan afklaring vil vi gerne medvirke til.

Kristine Heltberg (SF):

Også jeg hører til dem, der med stor undren har fulgt dette lovforslags skæbne, om det nu kom på dagsordenen eller ej. Jeg har indtil det sidste opfattet det sådan, at de udtalelser, der er kommet, specielt fra hr. Kjeld Olesen, stod til troende, og at vi derfor måtte betragte det foreliggende lovforslag som taget af bordet. Da det ikke synes at være tilfældet, må man til at se på det, som det foreligger.

Det forekommer mig at være overordentlig karakteristisk for den nuværende regering, at man netop i en situation, hvor en arbejdsløshedsperiode er truende ifølge det økonomiske råds formandskab, dvs. en situation, der gør det yderligere vanskeligt for de studerende at skaffe sig muligheder for at eksistere, gør alt, hvad man kan for yderligere at vanskeliggøre deres økonomiske forhold. Man gør det ved at fjerne de egentlige studielån og påtvinge dem studielån med ret høj forrentning. Til fordel for hvem? Vel højst for bankerne. Man gør det ved at ødelægge det, som var det eneste forholdsvist fornuftige ved den nuværende studiestøtteordning: studiestøtten til de yngste årgange. Denne studiestøtte ønskes nedskåret. Det er specielt dette forhold, jeg vil vende mig imod. Det forekommer mig, at det er ganske iøjnefaldende væsentligt for børnene fra de lag, der er alt for dårligt repræsenteret i vores uddannelsessystem, dem, der stammer fra 3., 4., 5. sociale lag ifølge de gængse betegnelser, at få denne støtte. Det er netop

disse lag, der rammes særlig hårdt, hvis man nægter dem en tilstrækkelig støtte i den vanskelige periode, hvor man forlader den normale skolepligt og skal vælge, om man vil gå ind i en tilværelse som ufaglært eller søge videreuddannelse. Her er det ganske ligegyldigt, hvilken slags uddannelse man søger. For mig at se er det det helt principielle, at det er selve holdningen til dette at vælge en uddannelse, der skal støttes netop på det mest sårbare tidspunkt i de unge menneskers liv og i forældrenes vurdering af deres børns muligheder. Det forekommer mig, at netop her har vi noget af det mest asociale i det foreliggende lovforslag. Vi må tværtimod gå ind for en væsentlig forbedring af uddannelsesstøtten netop til de 14—19-årige, således at den nuværende linje, hvor de uddannelsessøgende stadig væk rekrutteres fra de såkaldt højere samfundslag, brydes, således at der i hvert tilfælde ikke er en økonomisk begrundelse for, at folk fra de økonomisk svageste samfundslag vælger at undlade at overtale deres børn til at søge en eller anden form for videreuddannelse.

Det forekommer mig, at den nuværende lov om Statens Uddannelsesstøtte er alt andet end tilfredsstillende. Der er vel ingen i denne sal, der ikke før eller senere har været ude for de mest skrækindjagende og utiltalende historier om urimeligheder, hvor folk med høj indtægt og mere eller mindre 0-pct. i skat har haft mulighed for at skaffe uddannelsesstøtte til deres børn, hvorimod folk med en i og for sig ret ringe indtægt ikke har kunnet skaffe deres børn de samme goder, fordi de nu har været lønmodtagere eller på anden vis folk, der har betalt deres skat, således som det sig hør og bør.

Det forekommer mig, at denne ulighed og denne urimelige behandling af de unge mennesker må man søge at ændre til fordel for et mere fornuftigt grundlag for tildeling af Statens Uddannelsesstøtte, men sådan som situationen er, må jeg, selv om det falder mig svært, sige, at jeg trods alt foretrækker det bestående fremfor det såkaldt nye, som her tilbydes os.

Der er i lovforslaget en bestemmelse om, at der skal ydes støtte i form af statsgaranterede lån via banker i videre udstrækning, end det sker hidtil. Der er her tale om en urimelig belastning for de studerende, specielt i betragtning af, at det drejer sig om

[Kristine Heltberg.]

statsgaranterede lån, hvorfor bankernes risiko må være mindre, og man kunne da i det mindste spørge i denne sammenhæng — principielt må vi betragte selve tankegangen som forkert og forkastelig, men når man nu har den —: hvorfor har man ikke foreslået, at i hvert tilfælde disse rentesatser, som i øjeblikket er en alvorlig byrde, formindskes over hele linjen?

Man har indtryk af, at lovforslaget skal debatteres på en ret fordomsfri måde, og der er fremkommet et forslag fra fru Ritt Bjerregaard, som rummer nogle interessante tanker, men som samtidig forekommer mig at være betænkeligt alene ud fra den betragtning, at for at sikre tilbagebetaling af denne eller hin form for støtte til en højere uddannelse vil vi være nødt til at imødesee nogle forslag om bygning af mure omkring ikke blot Sjælland, Fyn og Jylland, men også de 400 andre mindre øer for at forhindre en akademikerflugt til udlandet, hvor tilsvarende restriktioner ikke pålægges de højt lønnede. Specielt for de meget højt lønnedes vedkommende skulle fristelsen til at søge til udlandet være særlig stærk.

I øvrigt forekommer det mig betænkeligt at lægge særlig store afbetalingsbyrder netop på folk, der lige har afsluttet deres uddannelse, for da spinder de sandelig ikke guld. Det, der er væsentligt i hele sagen, er at få formindsket de uligheder, der findes i selve lønningssystemerne mellem de forskellige samfundsgupper. Det vil være fremmende både for respekten for andre former for arbejde end intellektuelt arbejde, og det vil være fremmende for en mere rimelig tilgang til forskellige erhverv.

Men tanken om en tilbagebetaling, alt efter hvad man har fået ud af sin uddannelse, forekommer mig at indebære mange alvorlige og vanskelige problemer, som jeg gerne vil have drøftet nærmere i udvalget.

I hvert tilfælde er der mange muligheder for at komme videre med en rimeligere og bedre støtte til de uddannelsessøgende, noget, der til syvende og sidst vil nærme sig fuld stipendiestøtte til alle former for uddannelse, og vi må på det skarpeste tage afstand fra det foreliggende lovforslag, således som det tegner sig for os med sine asoci-ale følger.

Chr. Christensen (KrF):

Dette lovforslags hovedindhold er for det første, at man ikke vil yde uddannelsesstøtte i form af statslån længere, men vil overgå til statsgaranterede lån, og for det andet at man vil have disse statsgaranterede lån ydet af banker og sparekasser.

Kristeligt folkeparti ønsker principielt lige adgang til uddannelse, og det gælder også på det økonomiske område. Derfor kunne vi tænke os en ordning, som går ud på, at de unge efter grunduddannelsen kan gå ind i den videregående uddannelse med det første år klarat økonomisk ved stipendier og legater. Skulle det så vise sig, at de ikke magter det eller ikke ønsker det og derfor går ud af uddannelsen, er de ikke bundet af udgifter i form af lån, der skal tilbagebetales, og så kan de lettere gå over i andet erhverv. Hvis man fortsætter, mener vi, at uddannelsen derefter må finansieres i form af lån. Disse lån kunne vi tænke os rente- og afdragsfrie i studietiden.

Det lovforslag, der foreligger her, tilgodeser en del af denne målsætning, og derfor er vi positivt indstillet over for at drøfte lovforslaget i udvalget.

Overgangen fra studiestøtte i form af stipendier til lån vil efter vor opfattelse tilgodesee noget meget væsentligt. Vi tror nemlig, at det vil give større ansvarlighed i studietiden hos de unge på det økonomiske område. Vi mener også, det vil appellere til øget indsats i studietiden og dermed til større fagligt udbytte af uddannelsen. Det vil komme den unge til gode, men det vil også komme samfundet til gode, og så mener vi, at en sådan ordning vil afkorte studietiden. Den så forhadte eller dårligt omtalte evighedsstudent ville vel nok uddø ad den vej.

Men der er i lovforslaget nogle områder, vi må se meget nøje på. I § 3, stk. 2, er nævnt stipendienavnene, de navn, der kan nedsættes på uddannelsesanstalterne som hjælp for Statens Uddannelsesstøtte, og som består af lærere og elever. Det er min opfattelse, at der navnlig i folkeskolens 10. klasse og 3. realklasse opstår noget meget uheldigt, nemlig dette, at elever kan komme til at sidde og drøfte deres kammeraters studieeg-nethed og samtidig få kendskab til deres kammeraters hjemlige økonomiske forhold. Vi finder det ganske uacceptabelt at ud-

[Chr. Christensen.]

sætte eleverne for sådan et pres. Man bør fritage dem for denne ubehagelighed.

Jeg er helt enig i de udtalelser, hr. Hans Toft kom med angående stipendierne i 3. realklasse og i 10. klasse. Der bør ske en grundig revision heromkring. I mange tilfælde er den støtte, der ydes, af en størrelsesorden, der sætter et stort spørgsmålstegn ved den rette brug af skatteborgernes midler.

Men der er også et andet problem, og det er udbetalingsmåden. I øjeblikket går støtten til den uddannelsessøgende, altså eleven, og det bør ændres, så den går til dem, den rettelig bør gå til, nemlig forældrene. Det er jo sådan, at de færreste af eleverne er i stand til at tjene til deres ophold, når de går i 10. klasse og 3. real, og derfor er forsørgerpligten både på det økonomiske, det logimæssige og det kostmæssige område forældrenes, hvorfor det er helt naturligt, at statens kompensation også går til forældrene.

Man har rejst spørgsmålet om de studerende, der har en relativt høj indtægt, altså studenter, der selv har skaffet sig en betydelig indkomst. Efter lovforslaget kan man udelukke vedkommende fra at få lån. Jeg synes, det var virkelig rart at få at vide: hvor har ministeren tænkt sig denne grænse skal sættes?

Der er besparelser i dette her, og jeg vil gerne sige, at for vort kommende har vi fremsat besparelsesforslag netop på dette område. Det står vi ved, og derfor kan vi meget positivt tage debatten op i udvalget i betragtning af, at der her er et beløb på omkring 275 mill. kr. at spare.

Vi ser frem til udvalgsarbejdet med megen interesse og håber, at det lykkes at skabe interesse for at klare disse meget alvorlige problemer angående 3. realklasses og 10. classes elever og også at bevare hovedsigtet: at gå over til at finansiere uddannelsen på de unges eget ansvar ved at lade det ske over låntagning.

Freddy Madsen (DKP):

Som det er fremgået af den hidtidige debat, er det ikke bare mig, der er forundret over, at dette lovforslag, der efter sigende eksisterer og alligevel ikke eksisterer, kommer til debat her i dag, men selve fremgangsmåden undrer os i og for sig ikke. Vi har i hvert fald ved nogle lejligheder i de sidste par dage kunnet fastslå, hvordan folketinget af de forenede forligspartier sættes ud af kraft, hvordan vi kan stå og diskutere om nogle ting, så at sige opføre det skuespil for folket, der nu forventes af folketingsmedlemmerne, når de skal være her alligevel, mens man faktisk bag de lukkede døre forhandler ting, som gør, at man savner forudsætninger for at vurdere de ting, der her lægges frem. Men i modsætning til andre, der stiller spørgsmål i den anledning til ministeren og til andre, skal jeg undlade det, idet jeg ikke har nogen som helst tro på, at man vil besvare dem, i hvert fald ikke tilfredsstillende. Vi må simpelt hen konstatere, at det er den måde, man betragter folketinget og dets arbejde på, og så håbe, at der i tidens løb ude i befolkningen også vil blive tilstrækkelig styrke til at bringe dette forargelige spil til afslutning.

Men når vi ikke kan få at vide, hvad sagen drejer sig om, må man jo forsøge igennem de spredte bemærkninger, der falder, igennem halve antydninger i pressen osv. at finde frem til lidt af sandheden, og den kommer måske for en dag også under denne debat.

Når fru Ritt Bjerregaard siger, at det forslag, hun her lægger frem, vil betyde større besparelser på statsbudgettet end det, undervisningsministeren har lagt frem, og hr. Peter Holst bagefter konstaterer, at der findes så store lighedspunkter imellem de to forligspartier i denne sag, at man let skulle blive enig, har man en fornemmelse af, hvad det drejer sig om, nemlig at når det har været igennem forligsforhandlingerne, skulle det gerne være shined op efter socialdemokratisk design, sådan at det havde det

[Freddy Madsen.]

samme indhold, men sådan at det måske var mere acceptabelt ude blandt jævne og almindelige mennesker. Det, der er sagen her, forekommer det mig, er, at ligesom man måtte tage forslaget om indefrysning af dyrtidsportionerne af bordet, fordi arbejdspladsernes folk reagerede med så stor styrke, har de demonstrationer, som blev gennemført forleden fra de uddannelsessøgendes side, også haft den virkning, at man ikke direkte tør gå til at gennemføre det lovforslag, som undervisningsministeren her har lagt frem. At demonstrationerne har haft deres virkning, og at man ikke, som det blev fastslået af hr. Anker Jørgensen og hr. Kjeld Olesen, kunne have undværet dem, tror jeg er en absolut kendsgerning.

Men jeg tror nu alligevel, at man skal overveje meget alvorligt, hvor langt man kan nå ad den vej, som man åbenbart har til hensigt at gå. Det er fantastisk, at man her kan stå — og det gælder ikke alene ordførerne for de to partier, men også fra anden side — og diskutere i alvor, hvordan der nu på dette område, hvor man må erkende at det faktisk drejer sig om at sikre en meget stor del af befolkningen en uddannelse også frem i tiden, en uddannelse, som er en nødvendig forudsætning for, at samfundet kan udvikle sig, hvordan man på dette område kan spare nogle få hundrede millioner kr. på samme tid, som de samme partier med rund hånd uddeler et par milliarder kr. til arbejdsgeberne, der sandt for dyden ikke har brug for dem, ja, hvoraf nogle oven i købet betakker sig for at få dem udbetalt.

Det, der er brug for, er ikke nedskæringer på uddannelsesstøtten, hvad enten man vil lave dem på den ene eller på den anden måde. Det, der er brug for, er, at der ydes simpel retfærdighed mod de unge og mod deres forældre, som står i en vanskelig situation, fordi man for længst har foretaget nedskæringer af uddannelsesstøtten.

Jeg har allerede påvist under finanslovdebatten, hvordan man endog har undgået at foretage bare en almindelig og rimelig dyrtidsregulering af uddannelsesstøtten, hvordan det, således som de uddannelsessøgende har påvist det, burde være således, at man allerede i indeværende år regulerede samtlige stipendier med 15 pct., og det ville

endda kun svare til de 90 mill. kr., der i dag er i uddannelsesreserven.

Forudsætningerne for at give denne støtte er så afgjort til stede. Spørgsmålet er så, hvordan man længere frem skal behandle hele spørgsmålet om uddannelsesstøtten, og det vil vi gerne vende tilbage til, specielt i en situation, hvor der måske foreligger et mere reelt grundlag at diskutere tingene på. Men jeg vil gerne på indeværende tidspunkt sige, at vi mener, det er rigtigst, at det er stipendier, der er det afgørende grundlag, for at sikre, at den sociale skævhed, der på nuværende tidspunkt findes i uddannelserne, rettes op og eventuelt på et eller andet tidspunkt bringes til ophør. Vi vender os under alle omstændigheder imod statsgaranterede lån, fordi vi ikke mener, at banker og sparekasser skal indblandes i hele denne situation, og i øvrigt vender vi os imod al den snak om, at samfundet ikke har råd. Til spørgsmålet om, at der findes vældig høje akademikerlønninger, og at det er urimeligt, at de, der har dem, skal lukrere på uddannelsesstøtte osv., vil jeg sige, at de problemer kan man alligevel ikke løse ad den vej. Det kræver i virkeligheden, at man gennemfører de forslag om en ændret skattepolitik, som vi har lagt frem. Det er ad den vej, de problemer skal angribes, og ikke på den anden måde. Men som sagt tror vi, at det helt afgørende for, at disse problemer løses på den rette måde, er, at de uddannelsessøgende fortsat vil være på vagt i denne sag og også parat til at gentage deres demonstrationer.

Vi ønsker under ingen omstændigheder, at forslagene skal sammenblandes på forskellig måde, som når fru Ritt Bjerregaard nu taler om, at man eventuelt kan foretage en sammenlægning af børnetilskud og af uddannelsesstøtte. Så er vi hende ad lidt af det, det drejer sig om, for hvad er det efter vores opfattelse, børnetilskuddene drejer sig om? Det er et regulært tilskud til familier med børn, som de får af hensyn til leveomkostningerne, af hensyn til, at børnene skal have mad, tøj, bolig osv., mens uddannelsesforløbet er noget helt andet, der må behandles selvstændigt. Vi advarer imod, at man ved på forskellige måder at finde frem til den slags ting skal forsøge at camouflere, at det, man i virkeligheden er i gang med

[Frsiddý Madsen.]

her som på andre områder, er og bliver et regulært nedskæringsfelttog imod den uddannelsessøgende ungdom.

Flygaard (DR):

På mit partis vegne skal jeg sige, at vi kan ikke medvirke til gennemførelse af lovforslaget i dets nuværende form, hvis der da i det hele taget foreligger et reelt forslag; det bliver forhåbentlig snart opklaret. Vi skal derfor her ved første behandling komme med nogle principielle betragtninger omkring mit partis stilling.

Vi vender os principielt imod en stipendiestøtte og foretrækker en låneordning, der ikke medfører betaling af renter og afdrag i selve studietiden. Vi mener, at alle bør have adgang til at opnå sådanne lån, vi mener, at disse lån skal have en maksimal grænse. Vi erkender, at der for tiden er et så højt renteniveau, at det nok skaber særlige problemer.

Det er et hovedsynspunkt for retsforbundet, at der ikke må gøres forskel på den boglige og ikke-boglige uddannelse, fordi det efter vor opfattelse vil give en erhvervsmæssig forvriddning, som på længere sigt vil rejse store samfundsmæssige og samfundsökonomiske problemer. Vi kan for så vidt allerede se, at de toner frem. Når man bygger på en låneordning, skal man ifølge sagens natur også have en rimelig eftergivelsesordning.

Vi vil gerne drøfte lovforslaget nærmere i undervisningsudvalget for at se, om der er mulighed for at nå frem til et resultat.

Hr. Ingolf Knudsen fremsatte en række principielle betragtninger af, synes jeg, betydelig interesse, for det er rigtigt, at vi kan ikke behandle dette lovforslag uden at gøre os klart, hvad vi i det hele vil på det uddannelsesmæssige område, hvilken målsætning vi har. Jeg føler, at vi i høj grad har behov for en bedre oplysning på det uddannelsesmæssige område, at vi i høj grad har behov for en bedre oplysning om de beskæftigelsesmæssige forhold, der måtte foreligge, når man er færdig med sit studium. Og jeg synes også, det bør indgå i de samlede overvejelser, at man ikke fra det offentliges side, fra samfundets side, foretager investeringer på uddannelsesområder, i bygninger, inventar, materiel m. v., hvis det er således, at man med rimelighed kan skønne, at der ikke er et samfundsmæssigt behov på området. Så

betyder det blot, at vi anvender midler på ét område, som bedre kunne anvendes på et andet område.

Med disse bemærkninger skal jeg henvise til, at vi i udvalget gerne nærmere vil drøfte forslaget, hvis det er således, at det kommer til udvalgsbehandling.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

På trods af mere eller mindre polemiske bemærkninger fra visse ordføreres side må jeg dog konstatere, at der i langt de fleste partier er en positiv indstilling over for at se på uddannelsessstøtten, sådan som den fungerer i dag, en positiv indstilling over for at ændre på den og til virkelig i undervisningsudvalget at være med til at gøre et stykke arbejde, så vi kan finde nye veje. Så meget fik jeg i hvert fald ud af denne debat.

Jeg vil gerne til de ordførere, der ikke har kunnet forstå, hvad det var, vi skulle behandle i dag, have lov at sige, som også mit partis ordfører, hr. Peter Holst, har sagt, at det er så sandelig venstres lovforslag, fremsat den 25. januar 1974, der er til første behandling i dag. Dette lovforslag er ikke trukket tilbage. Hvad skulle vi så have behandlet i dag? Det er sat på dagsordenen.

Vi har fra starten skitseret nogle tanker, som venstre mener er rigtige, tanker, som vi mener der kan bygges videre på. Det er klart, at der er andre partier, der kan mene noget andet, det er netop det, vi skal bruge udvalgsarbejdet til.

Vi står i disse uger og måneder over for at skulle bearbejde finanslovforslaget, der skal træde i kraft pr. 1. april i år. Der har været ført forhandlinger mellem regeringen og socialdemokratiet, som er resulteret i et forlig, og dette forlig indebærer, at der skal spares mindst 1.550 mill. kr. I dette „mindst“ ligger der, at man ved diskussioner fremover om de forskellige lovforslag har mulighed for at finde frem til yderligere besparelser, så til dem, der mener, at der overhovedet ikke kan spares på uddannelsessstøttens område, må jeg sige: lad os nu lige se, om ikke de fornuftige tanker, der er kommet også fra socialdemokratiets side, må udmøntes i, at vi netop bliver enige om, at der også her kan spares på en langsigtet måde.

Jeg har i hvert fald de bedste forhåbninger om, at vi under det udvalgsarbejde, som undervisningsudvalget nu går i gang med,

[Undervisningsministeren.]

virkelig må kunne gøre et grundigt arbejde, som peger langt frem.

Det er klart, at det er vigtigt, at så mange partier som muligt er med i disse løsninger, og jeg synes nok, der er blevet peget på ting i dag, som siger mig, at vi kan finde frem til noget.

Jeg må dog sige, at fristen på visse områder kan være ret så stram i undervisningsudvalget, fordi vi meget gerne vil have det hele klaret så hurtigt som overhovedet muligt, i hvert fald så det kan virke pr. 1 august i år, og det vil jeg selvfølgelig appellere til undervisningsudvalget om at gøre hvad det kan til. Men det er klart, at der er ikke noget, der skal hastes igennem, det skal gennemarbejdes grundigt, det skal gøres på en forsvarlig måde. Det er også jeg indstillet på.

Vi har igennem den senere tid talt meget om de 16—18-årige, om det sammenfald, der er imellem stipendieudbetaling og børnetilskud, og jeg har sådan set med glæde hilst de tanker, der er kommet frem om at samle det i en såkaldt ungdomsstøtte, der eventuelt lægges ud til kommunerne. Jeg vil meget gerne være med til at arbejde med disse tanker og se, hvad vi kan få ud af det.

Som svar til flere af ordførerne, der har spurgt mig, om jeg mener, vi kan lægge støtten ud til kommunerne, kan jeg sige, at jeg mener, som jeg mange gange tidligere har udtalt, at mulighederne for at gøre det på en rimelig måde er større, når vi lægger udbetalingen ud til kommunerne, ud til de folk, der dog trods alt har problemerne tættest inde på livet.

Jeg mener, der er noget at arbejde på med hensyn til en samlet pulje, en samlet udbetaling, til de 16—19-årige.

Så har fru Ritt Bjerregaard rejst tanken om en anden form for lån end den, vi har skitseret. Det har stået i Politiken i en kronik og har været diskuteret en hel del. Jeg kan ikke her gå ind i detaljerne. Jeg synes nok, vi må arbejde med det, men jeg vil gerne have lov at understrege, at der er ret så store problemer forbundet med de tanker, der har været skitseret i denne kronik. Jeg kan bare nævne enkelte ting, som hvad man skal gøre med den gifte kvinde eller mand, som tager sin uddannelse og efter endt uddannelse er klar til at tjene en ret så

god løn, men som ikke ønsker at bruge sin uddannelse. Hvordan skal man klare problemet med den uddannelsessøgende, som efter endt uddannelse rejser til udlandet? Det er bare for at pege på nogle ting, ikke for at afskrække, ikke for at sige: her er ikke noget at komme efter. Der er problemer nok at arbejde med, men vi tager dem gerne med i vores overvejelser.

Jeg fik stillet et spørgsmål af hr. Peter Holst, der drejede sig om § 2, stk. 2. Jeg må først sige, at i lovforslagets § 1 taler vi jo om, at det er en støtte, der skal gives til mindrebemidlede elever og studerende, og så kan det nok se lidt mærkeligt ud, at der skal kunne gives støtte til elever eller studerende, som er alt andet end mindrebemidlede. Men det er og bliver nok ganske få undtagelsestilfælde, det drejer sig om.

Til en af de andre ordførere, der spurgte mig, hvor grænsen er, må jeg henvise til de bemærkninger, der ledsager lovforslaget, og hvori vi netop siger, at det er ikke noget, der er skitseret på nuværende tidspunkt, det er noget, vi vil tale med rådet for uddannelsesstøtten og Statens Uddannelsesstøtte om for at finde frem til, hvordan det lader sig gøre rent praktisk og rent teknisk. Det ligger altså ikke fast på nuværende tidspunkt, men vi er opmærksom på, at der i ganske få undtagelsestilfælde kan være nogle, som man ikke mener bør have støtte, når vi sammenholder dem med mindrebemidlede, der absolut skal have støtten.

Til fru Edele Kruchow, som mener, at regeringen ikke er særlig begejstret på nuværende tidspunkt for sit lovforslag, må jeg sige, som jeg startede med at sige, at vi stadig mener, der er nogle fornuftige tanker i det, og det er også blevet understreget af andre partier. Men vi er klar over, at sådan som forholdene er, giver det visse begrænsninger i, hvor meget man kan nå frem til. Men vore tanker står i hvert fald fuldstændig fast.

Hr. Hans Toft kunne slet ikke forstå den måde, vi skulle diskutere på, og havde undret sig over forskellige udtalelser, der var fremsat fra andre. Det kan jeg selvfølgelig også undre mig over en gang imellem, men vi opdager nu engang, at der i pressen fremkommer forlydender om noget, som ikke altid er sandheden.

I forbindelse med spørgsmålet om at

[Undervisningsministeren.]

lægge støtten ud til kommunerne fik jeg også stillet det spørgsmål, om jeg mener, man i stedet for, som det er i dag, at give støtten til eleverne kunne give den til forældrene. Der er for flere dage siden gået et svar fra mig til det politisk-økonomiske udvalg gående ud på, at jeg mener, man kan udbetale støtten til forældrene, netop fordi det er hjemmets økonomi som sådan, pengene skal gå til.

Til hr. Ingolf Knudsen må jeg sige, at på baggrund af de mange problemer, der blev påpeget, og de mange ting, som det netop blev understreget at undervisningsudvalget nu skulle gå i gang med, stiller jeg mig lidt undrende over for anklagen gående ud på, at undervisningsudvalget slet ikke har noget at gøre. Jeg må understrege, at de ting, der ligger i dette lovforslag, og de tanker, der kommer fra de forskellige partier, nu netop bliver lagt ud til behandling i undervisningsudvalget. Jeg kan love, der bliver rigeligt at arbejde med dér; det er ikke ting, som det politisk-økonomiske udvalg tager sig af.

I anledning af indlæggene fra fru Kristine Heltberg og fra kommunisternes ordfører, hr. Freddy Madsen, må jeg konstatere, at vi er meget uenige om, hvordan uddannelsesstøtten skal fungere. Jeg vil dog gerne sige til hr. Freddy Madsen, at hvis nogen tror, at demonstrationer kan få en regering til at ændre opfattelse, kan få en regering til at trække lovforslag tilbage, så er man forkert på den. Det har ikke noget med sandheden at gøre.

Jeg vil konkludere med at sige, at der er kommet mange synspunkter frem, og jeg har fået opfattelsen af, at langt de fleste partier er indstillet på at gøre et stykke arbejde for at få en fornuftig løsning med hensyn til dette lovforslag. Jeg skal være villig til at møde op i undervisningsudvalget og uddybe de spørgsmål, man måtte ønske belyst. Det vigtigste er trods alt — og det har jeg sporet hos flere ordførere at man er enig i — at vi virkelig står sammen og finder nogle løsninger på de langsigtede problemer, og jeg takker de partier, der vil være med hertil.

Ritt Bjerregaard (S):

Jeg vil også gerne bekræfte — som jeg

gav udtryk for det i mine første bemærkninger — ønsket om et samarbejde i uddannelsesudvalget om en ændring af uddannelsesstøtten.

Jeg føler trang til at præcisere, at den besparelse, som indgår i det forslag, vi her i dag behandler, også indgår i det forlig, der er indgået imellem socialdemokratiet og venstre, og at jeg derfor ikke regner med, ministeren opretholder en besparelse i det kommende finansår.

Jeg skal på den anden side erklære mig enig i, at vi på lang sigt må arbejde med besparelsesforslag, og jeg er enig med ministeren i, at det selvfølgelig også er det, der er det interessanteste og det væsentligste i denne sammenhæng.

Jeg vil takke for tilsagnet om at gå i gang med en behandling af tankerne om ungdomsstøtten, altså sammenhængen imellem stipendiestøtten og børnetilskuddene.

Jeg skal ikke her gå ind i en besvarelse af de to spørgsmål, som undervisningsministeren rejste vedrørende de tanker, jeg her har været inde på, kun lige kort berøre det ene, fordi fru Kristine Heltberg også var inde på det, nemlig spørgsmålet om akademikere, som kunne forlade landet, og som derfor ikke ville blive omfattet af en tilbagebetalingsordning. Det kan vi klare på kontraktlig vis, det vil ikke være noget problem; vi kan sagtens etablere en ordning, der betyder, at man også skal betale tilbage, selv om man flytter til et andet land; det kender vi fra andre ordninger.

Hr. Freddy Madsen sagde, at de tanker, jeg havde rejst, kun ville betyde større besparelser. De kan betyde større besparelser, men de behøver ikke at gøre det; det kommer an på, hvordan de udformes.

Jeg har svært ved at se, at de demonstrationer, der fandt sted her i fredags, skulle have haft nogen betydning for det, vi behandler her i dag. Der var forhandlinger mellem venstre og socialdemokratiet, inden denne demonstration fandt sted, og der var oven i købet i vid udstrækning enighed. Jeg havde allerede midt i januar rejst nogle af de tanker, som jeg her har haft lejlighed til videre at redegøre for, og de kan derfor ikke være påvirket af disse demonstrationer.

Jeg er også uenig med hr. Freddy Madsen i, at en sammenlægning af børnetilskud og stipendiestøtte udelukkende vil betyde ned-

[Ritt Bjerregaard.]

skæringer, og at de skulle være led i et nedskæringsfelttog. Jeg synes, det er vigtigt, at vi også på områder som uddannelsesstøtten rationelt gennemarbejder den ordning, vi har i dag. Jeg forstod på en del af hr. Freddy Madsens bemærkninger, at han i virkeligheden også var enig i, at der var dele af denne uddannelsesstøtte, der var urimelige, og som derfor burde gennemarbejdes bedre.

Til slut tak til ministeren for tilsagnet om igennem arbejdet i uddannelsesudvalget at komme frem til nogle mere gennemgribende og konstruktive løsninger.

Peter Holst (V):

Jeg synes, det var glædeligt og på sin plads, at undervisningsministeren var i stand til at sprede den tåge, der havde sænket sig under første ordførerrunde. Jeg synes, det var rimeligt at få fastslået, at de i det forslag indbyggede besparelser ikke specielt er bortforhandlede i nogen anden sammenhæng — i nogle af de rum bag de nedrullede gardiner, vi hørte om før. Det står nu klart, at det forslag, talen nu er om, det er den tekst, som nu foreligger for os.

Det er på sin plads at sige i anledning af de mange venlige bemærkninger om, at der har været vist elasticitet fra regeringens og fra regeringspartiets side allerede ved startbehandlingen af forslaget, at det rimer dårligt med, at regeringen og regeringspartiet daglig formaner til, at nu må der vises elasticitet, for dens parlamentariske baggrund her i folketinget er kun 22/179. Det kan ikke være sådan, at man, i det øjeblik regeringen viser denne velvilje over for at tage imod lødige forslag fra anden side, udlægger det, som om et forslag dermed er tolt fjernet. Det virker lidt anstrengt, for hr. Hans Tofts vedkommende endog lidt overanstrengt, han var både rystet og overrasket. Jeg håber, at med det, der nu er sagt fra ministeren, er den psykiske balance genvundet.

Jeg synes lige, det er rimeligt at nævne for hr. Ingolf Knudsen, at alt, hvad der i det politisk-økonomiske udvalg har været af skriftligt materiale vedrørende de her nævnte forslag, i genpart er sendt til medlemmerne af undervisningsudvalget; derfor kan man godt sige, at der har ikke været

tale om, at dette overhus har forholdt underhuset; in casu uddannelsesudvalget, nogen oplysninger, der måtte være af værdi.

Edele Kruchow (RV):

Jeg må nu sige, at jeg synes ikke, der er fjernet nogen tåge, som den foregående taler sagde. Jeg synes, det står temmelig uforklarligt: hvad vil venstre? Ejendommeligt nok var netop hr. Ingolf Knudsen, der hører til det, hr. Freddy Madsen kaldte de forenede forligspartier, blandt de mest utilfredse. Jeg må derfor sige til hr. Ingolf Knudsen, at hvis han virkelig mener, hvad der blev sagt, så må tiden jo være inde til at gøre op med disse forenede forligspartier, for de har faktisk tilsammen ansvaret for, at folketinget er sat ud af spillet, som det blev sagt af hr. Ingolf Knudsen.

Venstre som regering er blevet støttet i at sprede forvirring om folkestyret. Det er jo sagen. Blot ved at tale med folk siden i torsdags kan man konstatere, at det er sådan, det forholder sig.

Undervisningsministeren sagde: vore tanker står fast. Betyder det, at undervisningsministeren ud fra disse tanker fast vil arbejde i udvalget i de kommende to uger for, at lånene flyttes fra Statens Uddannelsesstøtte til banker og sparekasser? Jeg vil meget gerne have et klart svar.

Jeg er lige så begejstret som hr. Halvgaard for PP II-planen, og jeg er enig i, at de store frafald og de meget lange studietider, som vi læser om her, er noget, vi får et øget medansvar for, hvis vi forøger stipendiestøtte og uddannelsesstøtte uden at gribe ind med en form for regulering. Det er ikke bare et økonomisk spørgsmål, det kan sandelig også være et menneskeligt spørgsmål, det kan være dybt tragisk, hvis forskellige færdiguddannede om en halv snes år står uden arbejdsmuligheder.

Men som sagt: jeg glæder mig til at mærke undervisningsministerens fasthed, når vi nu skal til udvalgsarbejdet.

Hans Toft (KF):

Må jeg sige til undervisningsministeren: der er ikke tale om, at jeg talte i den tone, som jeg gjorde, for at være polemiserende over for undervisningsministeren eller over for regeringen. Det ville ligge mig fjernt.

Hr. Peter Holst kritiserer os for at have

[Hans Toft.]

udlagt det forhold, at regeringen er lydør over for andre forslag, på den måde, at så kan man betragte forslaget som bortfaldet. Det har jeg aldrig sagt. Jeg har sagt, at vi gerne ville have at vide, hvor regeringen står i denne sag på baggrund af, at vi mener, regeringens tanker bevæger sig i en fornuftig retning, og på baggrund af, at fru Ritt Bjerregaard — ja, det er måske et forlig, der er ved at blive indgået nu mellem fru Ritt Bjerregaard og undervisningsministeren (*Munterhed*) — på baggrund af, at fru Ritt Bjerregaard to gange her fra folketingets talerstol har bekræftet, at det indgår i forliget, at de her foreslåede besparelser ikke må finde sted på statsbudgettet i det kommende år. Så er det da ikke polemiserende at spørge undervisningsministeren: hvad har venstre så forpligtet sig til, hvis disse forslag, som man selv har fremsat, kommer til afstemning i folketingsalen? Derfor spørger jeg igen undervisningsministeren: hvis disse forslag kommer til afstemning i folketingsalen, vil venstre så stemme for eller imod disse tanker, som ligger i venstres eget forslag?

Jeg er glad for undervisningsministerens svar vedrørende 10. klasserne, at det er forældrene, der fremover skal have udbetalt støtten, idet jeg går ud fra, at det er et spørgsmål, der kan ordnes administrativt og derfor kan ændres hurtigst muligt.

Med hensyn til administrationen af udbetalingerne mener ministeren, at man kan afbøde nogle af urimelighederne i 10. klasserne og 3. real ved at udbetale støtten gennem kommunerne. Jeg vil gerne spørge ministeren: betyder det, at man vil til at have forskellige kriterier for uddelingen fra kommune til kommune, således at der overlades kommunen et skøn over, hvor meget der skal udbetales til den eller den person? Den pågældende kan måske tilfældigvis have bekendte blandt kommunalbestyrelsesmedlemmerne. Skal det være afgørende for, hvem der kan få støtte, eller vil man fortsat bibeholde som et retsprincip, der er fastslået fra lovgivningsmagts side, at hvis de og de kriterier er opfyldt, så skal der gives støtte?

Fru Ritt Bjerregaards forslag om den graduerede tilbagebetaling er vi selvfølgelig parat til at drøfte, når fru Ritt Bjerregaard

kommer med forslaget, men jeg påpeger bare én ting: hvis man følger fru Ritt Bjerregaards tankegang og laver en sådan gradueret tilbagebetalingsordning ved siden af boligsikringsordningen og andre sociale ordninger, får vi så ikke yderligere skærpet den disharmoni, der er mellem den progressive beskatning og de degressive tilskud, vi kender? Opnår vi så ikke, at det heller ikke på dette område kan betale sig at yde en ekstra indsats? Kommer vi ikke ud for, at den, der står med en endt uddannelse, vil sige til sin arbejdsgiver: ja men jeg behøver ikke at få mere i løn, jeg ønsker faktisk ikke mere i løn, for hvis jeg ikke får en højere løn, så kan jeg slippe for at betale mine lån til Statens Uddannelsesstøtte tilbage? Det er netop det problem, der bliver behandlet i øjeblikket i det udvalg, der drøfter samspillet mellem skatterne og de sociale ydelser, og jeg føler i hvert fald på nuværende tidspunkt, at hvis man vedtager et sådant forslag fra folketingets side, så kommer der en kæmpesag oven i alle de andre, som vil gøre det endnu vanskeligere at få folk til at yde en ekstra indsats.

Jeg venter altså nu spændt på undervisningsministerens svar. Jeg håber, at der, mens jeg har talt her, er opnået enighed mellem undervisningsministeren og fru Ritt Bjerregaards parti om, hvad det i grunden er, man er blevet enig om. Jeg afventer altså et svar på spørgsmålet: hvis andre partier ønsker at opretholde venstres forslag, kan man så forvente, at venstre vil stemme imod disse forslag, når de kommer til afstemning her i folketingsalen på et senere tidspunkt? Det er altså ikke nok, må jeg sige til undervisningsministeren, at afveje spørgsmålet med, at det er polemiserende, for så vil jeg spørge endnu en gang.

Ingolf Knudsen (CD):

Dagens debat drejer sig om en omlægning af uddannelsesstøtten og drejer sig om på kort sigt at finde nogle besparelser. I et sådant udgangspunkt kan vi selvfølgelig ikke være uenige, men det undrer mig noget, hvis man vil anlægge et synspunkt, der går lidt videre end det kortsigtede, at man ikke i disse overvejelser, vi gør os her, inddrager nogle perspektiver — jeg var selv, synes jeg da, inde på det i mit oplæg — med hensyn til, hvad vi vil med vore uddannelser, hvor-

[Ingolf Knudsen.]

for vi uddanner, hvad vores uddannelser skal indeholde osv. For én ting er, at vi nu kan spare, vi kan sagtens sætte os hen og spare nogle penge, men på længere sigt må vi sige: det var dog muligt, at der var andre veje til at opnå besparelser, det var dog muligt, at hele det uddannelsessystem, vi har bygget op, er forkert. Det var egentlig en sådan debat, jeg efterlyste. Jeg vil bede ministeren om, om vi ved lejlighed kan få en sådan helhedsdebat, som jeg synes er væsentlig, og som jeg synes er meget påkrævet.

Kristine Heltberg (SF):

Da jeg ikke kan blive enig med undervisningsministeren med hensyn til de sociale synspunkter på omlægningen af uddannelsesstøtten fra støtte til lån, vil jeg dog spørge, om ministeren ikke vil dele mine betænkeligheder ud fra økonomiske hensyn. Foruden at det er socialt forkert, er det da ikke også økonomisk set forkert at lægge endnu mere om til lån, til banklån i et samfund, hvor gældsstiftelsen i forvejen er så stort et problem for hele vores økonomi?

Ud over at notere, at vi altid har været modstandere af Berlinmure af enhver nok så blød art — selv den, fru Ritt Bjerregaard antyder i form af kontrakter — vil jeg sige: er fru Ritt Bjerregaard ikke noget betænkelig ved yderligere at tilføje et nyt argument, som de slagkraftige faglige organisationer, de højtuddannede har, kan anvende som begrundelse for at stille krav om højere løn? Er det ikke netop sådan, at et sådant forslag kan tjene stik modsatte hensigter af dem, jeg tror fru Ritt Bjerregaard deler med mig, nemlig at der skal være en så reel og ægte ligestilling med hensyn til uddannelse i dette samfund som muligt. Denne reelle ligestilling skal ikke ødelægges af, at den kommende livsløn på grund af tilbagebetalingen reduceres forskelligt, alt efter uddannelsesgren.

Chr. Christensen (Kr.F):

Jeg vil gerne takke ministeren for den kontante udtalelse angående demonstrationernes indvirkning på lovgivningsarbejdet. Jeg tror, en sådan udtalelse kan medvirke til at sikre dette tings uafhængighed af gaden parlament i lovgivningsspørgsmål.

For det andet vil jeg gerne sige undervis-

ningsministeren tak for tilsagnet om medvirken til at løse spørgsmålet omkring 10. skoleår.

Det var et meget interessant forslag, der kom fra fru Ritt Bjerregaard. Vi vil meget gerne være med til at kigge på det, men for anden gang fra denne talerstol bliver jeg nødt til at give hr. Hans Toft ret i et synspunkt, der er fremført. Jeg har noteret mig, at det kunne måske appellere til ikke i særlig stærk grad at ville udnytte sin uddannelse — så er det vist sagt meget blødt. Det kunne måske også appellere til, at man gjorde en mindre indsats. I virkeligheden ligger der den fare i dette forslag, at jo større indsats, jo større indtjening, men dermed også større tilbagebetaling. Det smager i virkeligheden af en form for ekstra skat på ekstra indsats i samfundet. Men kan vi finde en anden løsning, som imødekommer de rejste tanker, så er det måske værd at overveje.

Jeg forstår nu, at der skal tilskrives rente i studietiden. Så må det vel være rigtigt at opfatte det sådan — under forudsætning af, at vi bevarer de nuværende skatteregler — at når studietiden er forbi og lån plus tilskrevne renter skal tilbagebetales, da må renterne, der er tilskrevet, ved tilbagebetalingen være fradragsberettiget på selvangivelsen. Jeg vil gerne spørge, om dette er rigtigt forstået.

Må jeg sige med hensyn til spørgsmålet om kommunerne: jeg tror, at de folk, der sidder i kommunal regie, har en klar fornemmelse af, hvor i deres område der er brug for støtte. Mit mangeårige kendskab til kommunalfolk gør, at jeg trygt kan anbefale, at man overdrager det til kommunal regie. Jeg tror nemlig, at vi ved uddeling af stipendier fra kommunal regie kunne opnå, at der ikke opstod det, der desværre er opstået til skade for uddannelsesstøtten, denne forargelse over forkert anvendte midler.

Freddy Madsen (DKP):

Som jeg spåede, fik vi ikke noget svar på, hvad sagen faktisk drejede sig om. Vi fik en ny understregning af, at det var fru Ritt Bjerregaards opfattelse, at der ikke skulle ske nedskæringer af uddannelsesstøtten i år, og vi fik undervisningsministerens stærke understregning af, at nu skulle det gerne gå

[Freddy Madsen.]

stærkt i undervisningsudvalget, for det skulle gerne have konsekvenser allerede fra 1. august 1974. De to opfattelser kan, sådan som de er fremsat her, naturligvis ikke bringes til at harmonere. Man må nok konstatere, at hverken undervisningsministeren eller fru Ritt Bjerregaard har så megen forbindelse til overhuset, at de er informeret om, hvad sagen faktisk drejer sig om; så må vi jo vente, indtil folk, der ved det, vil bestige talerstolen og fortælle os det.

Hvordan man vurderer demonstrationer, kan naturligvis kun bero på et subjektivt skøn. Må jeg minde om, at hr. Per Hækkerup her forleden meddelte tinget, at en af årsagerne til, at man ikke ville være med til indefrysningen af dyrtidsportioner eller noget, der lignede det, var de konsekvenser, det kunne få for roen på landets arbejdspladser. Der er altså nogle, som også mener, at demonstrationer har en vis betydning.

Det, vi kan konstatere i denne sag, er altså, at hverken undervisningsministeren eller fru Ritt Bjerregaard mener, de har nogen betydning. Det vil stort set sige, at man blæser på de titusinder af unge rundt omkring på undervisningsstederne, der i denne situation meget klart har udtalt sig om, hvordan de mener denne sag skal gribes an. Det kan man naturligvis vælge at se bort fra, men det vil næppe være klogt i det lange løb.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Jeg skal gøre det ganske kort, for jeg er klar over, at man kan blive ved at bore i en hel masse spørgsmål, som vi overhovedet ikke kan gøre færdig i dag.

Jeg vil gerne sige til både fru Edele Kruchow og hr. Hans Toft: venstre har fremlagt sine synspunkter. Det har vi ikke lagt skjul på, det er de tanker, vi har ment skulle frem. Vi har også måttet erkende, at der er andre tanker her i folketinget. Vi vil gerne være med til at se på disse ting. Det er det, vi skal bruge tiden til i undervisningsudval-

get. Jeg vil gerne presse på, så arbejdet kan gøres hurtigt i undervisningsudvalget, men jeg vil ikke presse på, så det bliver gjort på en uforsvarlig måde. Det kan ingen af os være tilfreds med. Hr. Hans Toft ved udmærket godt — jeg kan se, han sidder og skriver ned, så han kommer sikkert herop igen — sådan som arbejdet foregår herinde i folketinget, sker det meget ofte, når man har arbejdet med problemerne i de forskellige udvalg, at der kommer ændringsforslag til det lovforslag, man arbejder med. Ingen kan ved første behandling sige, hvordan man stemmer, den dag man går til anden eller tredje behandling. Der kan ske forskellige ting undervejs. Det ved ingen af os i dag.

Hr. Ingolf Knudsen efterlyser en debat om de langsigtede perspektiver i uddannelsen. Den kommer jo. Vi har lovet en redegørelse vedrørende de højere uddannelser på baggrund af perspektivplanredegørelsen. Denne redegørelse skal sendes til udtalelse i det centrale uddannelsesråd, og når det er overstået, så kommer der en redegørelse, og vi får en debat om disse spørgsmål her i folketinget.

(Kort bemærkning).

Edele Kruchow (RV):

Jeg må forstå ministeren på den måde, at den korte frist for lovforslagets behandling vedrørende lånenes placering, det er ikke noget nyt. Når man altså fra det øjeblik, man fremsatte lovforslaget, har kendt denne frist, vil jeg spørge, om ministeren så vil koncentrere arbejdet i udvalget om den side af sagen. Så kan vi altid hen på foråret og til efteråret tage fat på de mere langsigtede problemer, som er meget interessante, og som fru Ritt Bjerregaard og andre var interesseret i. Jeg vil altså meget gerne vide, om venstre vil bruge sin indflydelse i uddannelsesudvalget til at koncentrere arbejdet om det, vi troede vi først og fremmest skulle tale om her i dag.

(Kort bemærkning).

Hans Toft (KF):

Undervisningsministeren behøver ikke fortælle mig, at der skal drøftes tanker i undervisningsudvalget. Når der er 10 partier herinde, så er det da klart, at alle andre partier også har ret til at fremkomme med deres tanker. Den videregående tanke om at lægge systemet om giver jo ikke besparelser på indeværende års finanslov. Det, jeg spurgte ministeren om, var: opretholder man besparelserne af en størrelsesorden på 400 mill. kr. eller besparelser på noget, der ligner den størrelsesorden, i det kommende finansår, eller ønsker man at stemme imod sådanne forslag, hvis de bliver fremsat af andre partier? Det er da klart, at man kan stille ændringsforslag, men jeg synes ligesom, der lå noget i ministerens tankegang om, at regeringen måske agter at stille ændringsforslag. Jeg vil gerne spørge ministeren, om man påtænker noget i den retning i overensstemmelse med det, fru Ritt Bjerregaard har sagt.

For at få sagen fuldstændig opklaret vil jeg da også gerne spørge fru Ritt Bjerregaard, om socialdemokratiet er af den opfattelse, at der i den aftale, som man har indgået med venstre og regeringen, ligger, at venstre regeringen har forpligtet sig til at stemme imod de besparelsesforslag på undervisningsområdet, som findes i det lovforslag, vi behandler her i eftermiddag.

Det kan der også svares ja eller nej til, lige så vel som der kan svares ja eller nej til det spørgsmål, jeg stillede undervisningsministeren.

Må jeg til sidst sige, at jeg også finder det nyttigt, at vi holder selve strukturdebatten uden for denne debat om uddannelsesstøtten. Mit parti er klar over, at der kan findes store besparelser også på dette område og ikke mindst på længere sigt. Jeg tror, der er mange tanker, som vi ikke hidtil har diskuteret alt for indgående, og som vi må tage op. Jeg tror, vi må gøre det ikke mindst på baggrund af perspektivplan II og den skitse og betænkning, der er kommet fra planlægningsrådet for de højere uddannelser, men det kan vi gøre på et senere tidspunkt. I dag synes jeg det mest påtrængende er at få at vide: hvor står folketinget, hvad er det, man har aftalt mellem venstre og socialdemokratiet?

(Kort bemærkning).

Ingolf Knudsen (CD):

Det er rigtigt, at det sidste er det, vi står her for i dag, men jeg mener, det er lige så rigtigt, at man ikke kan diskutere disse løsninger på kortere sigt uden at tage hensyn til, at de rækker langt ind i fremtiden. Jeg er da også klar over, at den lovede debat om de højere uddannelser, som undervisningsministeren omtalte, kommer, men det, jeg ønsker, er en generel debat om hele vort uddannelsessystem, som må begynde lang, lang tid, før uddannelserne bliver højere, det vil altså sige en debat om mål, midler og konsekvenser. Det, jeg efterlyser i dag, er, at vi kan få en sådan debat, for ellers er jeg bange for, at de økonomiske indgreb, vi skal foretage nu, bliver meget kortsigtede.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

Jeg skal afholde mig fra her i dag at gå ind på konkrete spørgsmål, der er stillet vedrørende de tanker, jeg her har rejst om en ændring af uddannelsesstøtten, idet jeg regner med, at vi vender tilbage til det i udvalget.

Jeg skal bare sige til hr. Freddy Madsen, at jeg på ingen måde udtalte mig generelt om demonstrationer; jeg udtalte mig om den, der fandt sted her i fredags.

Jeg vil sige direkte til hr. Hans Toft, at besparelserne på uddannelsesområdet ikke indgår i det forlig, der er etableret mellem venstre og socialdemokratiet. Jeg tror, jeg kom til at udtrykke mig en smule uklart, så jeg vil gerne lige formulere det en gang til. Det, jeg ville understrege, var, at besparelserne på uddannelsesområdet indgår i det forlig, der er indgået imellem socialdemokratiet og venstre, og herved mener jeg at have understreget, at besparelserne ikke er med i de besparelser, der er enighed om imellem venstre og socialdemokratiet.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Det er rigtigt, at de ikke er med i de 1.550 mill. kr., vi er nået op på, men der står et lille ord foran: „mindst“.

(Kort bemærkning).

Hans Toft (KF):

Må jeg citere fra den forligsskitse, som er

[Hans Toft.]

offentliggjort. Der står under punktet besparelser:

„Der gennemføres på finanslovsforslaget besparelser på mindst 1.550 mill. kr.“

Punkt 2 lyder:

„Med det ovennævnte beløb er fastlagt den ramme for besparelser i finansåret 1974-75, som de to partier kan acceptere under hensyn til de øvrige led i den samlede økonomiske løsning.“

I det nævnte oplæg omfattende besparelser på 1.550 mill. kr. står der ikke et suk om besparelser på uddannelsesstøttens område. I punkt 2 i denne skitse står der, at venstre-regeringen ikke kan acceptere yderligere besparelser. Så kan jeg kun opfatte det således, at venstre vil stemme imod, hvis andre partier finder på at stille tilsvarende besparelsesforslag her i folketinget.

(Kort bemærkning).

Ritt Bjerregaard (S):

For at forebygge misforståelser vil jeg understrege, at venstre og socialdemokratiet er enige om, at besparelserne her på uddannelsesstøtteområdet er ude i dette finansår, og at dette kun kan ændres ved enighed mellem venstre og socialdemokratiet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Bay):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til undervisningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Fra medlem af folketinget *Ib Andersen*, der har haft orlov på grund af sygdom, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med den 12. februar atter kan give møde i tinget. Stedfortræderens, *Helge Bros*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget er herefter ophørt fra dags dato at regne.

Fra medlem af folketinget *Erhard Jakobsen* har jeg modtaget meddelelse om, at han på grund af deltagelse i møder i Europa-Parlamentet ikke vil kunne give møde i tin-

get i mindst 7 dage, hvorfor han anmoder om orlov fra og med den 13. februar og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om priser og avancer. Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Kommunaludvalget:

Udtræder: *Ib Larsen*

Ny stedf.: *Poul Boeg*

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 13. februar, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Erhard Jakobsen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Erhard Jakobsen.*
- 3) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Ivar Nørgaard.*
- 4) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Ivar Nørgaard.*
- 5) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Knud Nielsen.*
- 6) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Knud Nielsen.*
- 7) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Poul Dalsager.*
- 8) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Poul Dalsager.*
- 9) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Albertsen.*
- 10) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Albertsen.*
- 11) *Indstilling fra udvalget til valgs prøvelse.*
- 12) *Spørgsmål til ministrene.*
- 13) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om omkostningsdæmpende ydelse.

[Anden næstformand.]

14) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om udbyttebegrænsning
m. v.

15) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om priser og avancer.

16) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov for
Grønland om kommuneskat.

17) *Første behandling af:*

Forslag til fredningslov for Grønland.

18) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om folketingsvalg i Grønland.

19) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om kommunernes styrelse og om ændring af lov om ændringer i lov om kommunale valg. (Ændring af antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer) [af Kaj Hansen m. fl.].

Mødet hævet kl. 16.08.
